

A KÖRNYEZETISMERET-TANKÖNYVEK KÉPESSÉGFEJLESZTŐ HATÁSA

Nagy Lászlóné

SZTE, TTK, Biológiai Szakmódszertani Csoport

Kulcsszavak: képességfejlesztés, környezetismeret, tankönyvanalízis

A természettudományos tantárgyakat érintő tartalmi modernizáció akkor válik érezhetővé, ha ahhoz igazodva megújul a pedagógusok szemlélete, és az új tantervi követelményeknek megfelelően megváltozik a módszertani repertoár. A környezet- és természetismeret, valamint a biológia tanítására ható tényezőkkel kapcsolatos korábbi vizsgálatokból ismert, hogy módszertani kérdésekben nem a tanterv a legfőbb szabályozó dokumentum. Sokkal inkább a tankönyvek határozzák meg a tanítandó ismeretek körét és a feldolgozás módját. Az eddigi tapasztalatok szerint a direkt tantárgyi fejlesztések sem mozgósítottak kellő mértékben és széles körben a megújításra. Ezzel magyarázható, hogy napjainkban a taneszközjegyzékre kerülő tankönyvektől elvárt, hogy ne csak tartalmukban, hanem szemléletükben, tevékenységirányító didaktikai apparátusukban is feleljenek meg a tantervi követelményeknek, biztosítsák a belépő tanulói tevékenységeket.

A tapasztalat azt mutatja, hogy a tankönyvek, munkafüzetek tevékenységrendszere, és ebből következően képességfejlesztő hatása esetleges, illetve nagy különbségek vannak a taneszközök között ebben. A kérdések, feladatok nem mindig illeszkednek eléggé a tantárgy cél- és feladatrendszeréhez, követelményeihez, a teljes személyiség fejlesztéséhez.

Jelen vizsgálatunk célja az volt, hogy a tankönyvanalízis módszerét alkalmazva feltárjuk és összehasonlítsuk a környezetismeret-tankönyvek képességfejlesztő hatását, továbbá megvizsgáljuk azok tantervi követelményeknek való megfelelését.

Három kiadó (Apáczai Kiadó, Mozaik Kiadó és Nemzeti Tankönyvkiadó) adott tankönyveinek feladatai, kérdései képezték a vizsgálat tárgyát. A probléma feltárása érdekében gyűjtöttük és kategorizáltuk a feladatokat, kérdéseket aszerint, hogy mely készségeket, képességeket, kompetenciákat fejlesztik, majd megszámoztuk a különböző kategóriákba tartozó elemeket, és megadtuk azok belső arányait. A kapott eredményeket összevettük a tantárgyi célokkal, feladatokkal és a tantervi követelményekkel.

A tankönyvek által szorgalmazott tevékenységrendszerről, azok belső arányairól kapott számszerű adatok lehetővé tették a tankönyvek képességfejlesztő hatásának összehasonlítását, és megállapításokat tehetünk a tantervi követelményeknek való megfelelésre vonatkozóan is. Az elemzés eredményei igazolták feltevéseinket.

A kapott eredmények segíthetik a tananyag tanítása során végzett tudatos képességfejlesztő tanári munkát, hozzájárulhatnak a tankönyvvé nyilvánítás szempontrendszerének és mutatóinak kidolgozásához, továbbá gazdagíthatják a tankönyvanalízis módszertani repertoárját.

A munka a T 048883 számú OTKA pályázat támogatásával készült.